

Deur ruite van die reis.

Melanie Grobler. Kaapstad:
Human & Rousseau, 2013. 96pp.
ISBN: 978-0-7981-5749-0.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v51i2.24>

Melanie Grobler se derde digbundel in twee dekades, *Deur ruite van die reis*, was die lang wagperiode werd. Die meervlakkige aard van die teks is reeds af te lees uit die titel wat dui op 'n tog wat onderneem word. Dit is 'n fisiese en psigiese reis deur Afrika, Noord-Amerika, Europa, Asië en selfs tot die minder besoekte toerismebestemmings, Groenland en Arktika. Die titel dui ook op 'n lewensreis, wat deur outobiografiese verse, meesal herinneringe, oor familie uitgebeeld word, asook die mens se onvermydelike eindbestemming (die dood). Die digter nooi die leser verder meer na 'n droomagtige wêreld van sjamaans en naglopers en verbeeldingsvlugte waarin die talle verwysings na vlerke en voëls sin maak.

Die teks onthul 'n ryk intertekstuele spel met Suid-Afrikaanse literêre voorgangers soos N. P. van Wyk Louw, D. J. Opperman, Antjie Krog en veral met die oeuvre van Breyten Breytenbach, ten opsigte van motiewe en beelde soos vlerke, voëls en die gedig as wond. Dan is daar ook digterlike gesprekke met woordkunstenaars anderkant die see, onder andere met die Russiese digters, Osip Mandelstam en Anna Akhmatowa (gebore Anna Andreyevna Gorenko).

Die bundel open met drie gedigte wat as inleiding dien tot die afdelings: "*pied-à-terre*", "*lamentasie*", "*vuur*", "*lug*", "*water*", "*grond*", "*somergedagtes*" en "*deur ruite van die reis*". Die vier elemente (vuur, lug, water, grond), sneeu en vlerke is van die pertinentste motiewe. Grobler lewer ook kommentaar op temas van verganklikheid, liefde, die mistiek, reis, *ars poetica*, herinnering en eensaamheid. Die onderwerp van die kunste is tematies besonder deeglik uitgebou. Dit sluit in musiek (dreunsange, tradisionele Portugese musiek,

Fado en 'n vers opgedra aan Amy Winehouse), letterkunde (Shakespeare se Hamlet en Ophelia) en die skilderkuns (Jackson Pollock en fresko's). Aansluitend hierby is die tema van historiese en mitologiese figure wat die volgende insluit: Christus (Christelike godheid), Charles de Foucauld (Franse Katolieke priester), Maria Sabina (Mexikaanse sjamaan), Dante Alighieri (Italiaanse digter), Henri Lhote (Franse etnograaf), Djengis Khan (Mongoolse heerser), Jason (Griekse held), Medea (Jason se vrou), Hermes (Griekse god) en Sophokles (Griekse dramaturg).

Die insetgedig, "as die weerligvoëls my jaag" (7), set die toon vir die res van die bundel met die openingsreël: "Dis waar die landskap kom om te sterf" (7). Die verganklikheids-tema word verder uitgebrei deur surrealistiese beelde soos die "weerligvoëls" wat met die spreker wegvlieg na "grotte vol swerms geheime", maar ook aanduiders van tyd "middeljare", lewenssiklus ("doodsdae en doopdae") en "wintersmaande" wat dui op die eindfase van 'n lewe (7):

maar hier in my middeljare neem lomp
weerligvoëls my na die donker bronne
onder die denke, na gate in die grond
na grotte vol swerms geheime

ek die donkeroog-kartograaf
van familiejaarndae en doodsdae en doopdae
kom by die deur wat langsaam oopmaak
dan trap ek diep in die opdrifsels van sneeu
die soutwater van lang wintersmaande.

Die naderende dood is ook een van die temas in "lemoenbloeisels" (21--22) met die vigslyer wat "nooit [...] weer lemoenbloeisels [sal] ruik nie" (21). Nog 'n sterk tema in hierdie vers is dié van geweld met die uitbeelding van gewelddadige gedrag en moord. Die laaste deel van hierdie gedigsiklus sluit af met 'n insig oor geweld wat volop is, maar nie liefdesdade nie en daarom moeiliker om uit te beeld: "[reeds met die afsluiting van hierdie gedig

begin die volgende siklus/hoekom is geweld so maklik om te verbeel maar liefde bly opgesluit / in woorde?]" (22). Vergelyk hiermee die spreker se uiting van liefde met 'n kunsteoretiese inslag in "Death Valley: woestynlandskap" (37):

soos die woestyn is die gedig onsterflik
daarom stuur ek hierdie versoek aan jou—
jy wat in die diepste dal van my wese
ingeweef is
as jy in jou droom hier verbygaan
neem tog die laaste afdraai na my hart.

In hierdie digbundel vind die reis, onder meer, plaas per trein, boot en selfs te voet. Daar is slaaplopers (8, 74), naglopers (27), strandlopers (45), 'n sneeulooper (50), "rondlopergoggas" (64) en selfs "slaaplopermiere" (75). In die gedig "die slaaplopers" (8) dui die titel op digters en deur assosiasie ook op die skryfproses: "[...] die gedig is die geskarrel / van hoenders in die hok, die plek bewerk deur erdwurms / wat ons leer om die toekoms agteruit in te gaan".

Ars poetica is tematies deur byna die hele digbundel verweef. Benewens die beskrywings van die skryfhandeling, is daar verwysings na ander digters wie se kreatiwiteit die digter beny: "wil ek die drome van ander steel" (89). Die refleksiewe aard van die digter kom ook voor in "aardling" (61) waarin die spreker eensaamheid ervaar, maar haarself "distanseer" van hierdie "menslike staat". Sy is die digter wat waarneem en merk dat sy nie belang stel "om die verwickeldhede van poëtiese taal / te bemeester of 'n heldedig oor 'n boerekryger / voor 'n muur gefusilleer te skryf nie" (61). Hier is waarskynlik 'n verwysing na Opperman se kanoniese gedig, "Gebed om die gebeente", oor kommandant Gideon Scheepers wat tydens die Anglo-Boereoorlog tereggestel is deur Britse magte. In 'n omwenteling van omstandighede sluit die vers op ironiese wyse af met die skrywer wat die geskryfde word ("ek die gekwelde stuk skryf-

papier").

Daar is talle voorbeelde van keurige en liriese taalgebruik in die diverse poëtiese uitbeeldings. Voorbeelde waarna die leser kan uitsien, is "volg die voetspoor van roosmaryn af teen berghange / na die eerste daglig" (86) en die volgende strofe uit "Djengis Khan" (84):

wanneer nog 'n jaar syfer deur die vensters
word sy storie opgeskryf in die spykerskrif
van sterrestelsels
'n volledige teenwoordigheid van tyd, 'n
fragment van been.

In die slotgedig, "*ouvir a minha voz de fora*" (93) wat letterlik vertaal beteken "hoor my stem uit" of beter gestel "luister na my stem", is die bundeltitle, *Deur ruite van die reis*, te vinde. In hierdie gedig dui die reis nie slegs op 'n fisiese reis met die nagtrein na Lissabon nie, maar na 'n reis van herinnering terug na 'n geliefde: "die reis na jou lyf duur 'n ewigheid en my woorde is skaars" (93).

Deur ruite van die reis is 'n bundel van hoë gehalte wat die leser inspireer om self op reis te gaan deur daedaliese beelde en toepassings. Vergeleke met die res van die bundel kan die "dreunsange van Maria Sabina" (65–67) met-tertyd effe gelykmatig voorkom deur die leeshandeling. Die dreunsange sal egter beter geskik wees vir opvoering. Ten spyte van die talle intertekstuele heenwysers en menigte historiese en mitologiese figure wat in die teks opgeneem is, is Grobler se digterlike stem duidelik onderskeibaar van die ander stemme in haar digbundel.

Met die talle verwysings na Breytenbach en die volgehoue fokus op die reis in hierdie bundel, dring die versreëls van Breytenbach se "windroos" my gedagtes onwillekeurig binne: "hang die wit seile uit geliefde / vandag nie 'n dag later nie / en op die daad gaan ons / huis toe". In die geval van hierdie digbundel: vaar eers uit na die eksotiese onbekende en keer dan terug na eie bodem. Soos Grobler die leser meedeel: "om te reis moet jy jou huis verlaat

en terugkeer / anders is jy 'n ontheemde, 'n banneling, 'n *qivittoq*" (50).

Gaan mee op hierdie digterlike wêreldreis deur die aardse, boordse, verlede en verbeelding—vanuit die gemak van jou leunstoel.

Marisa Botha
marisa.botha@nmmu.ac.za
Nelson Mandela Metropolitaanse
Universiteit
Port Elizabeth